

PÅSKENS SYMBOLER OG SKIKKER

Fasten og påskens farger

Gul farge i hjemmene

I hjemmene er påskens høytidsfarge helst gult. Dette henger sammen med fargen på påskeliljene. Dessuten har den gule fargen sammenheng med solen og dens gylne stråler. Til tross for at gult ikke er nevnt blant de fem liturgiske fargene, har det i en rekke land, for eksempel England, Tyskland og Sverige, i en årrekke vært vanlig å bruke sterkt gult eller gullbrokade som liturgisk farge som parallell eller alternativ til den hvite liturgiske fargen ved fest og høytid. Det gule symboliserer lys og glede.

Lilla farge i kirkene i fastetiden

Fargen langfredag kan også være sort, siden dette er sorgens og dødens farge. I Norge er det ikke gjennomført fullstendig å bruke sort langfredag, men i mange kirker dekkes alteret med et sort klede. I kirkene i USA og i Tyskland er dette det eneste korrekte. For å markere sorg og alvor fjernes lys og blomster fra alteret langfredag.

Hvit farge i kirkene på påskedagene

Hvitt er kirkens høytidsfarge. Den liturgiske fargen for 1. og 2. påskedag er derfor hvitt. Den hvite fargen er symbol på lys, renhet, hellighet og glede. Nye høye lys tennes på alteret, og store buketter med påskeliljer settes frem for å markere jubelen og gleden denne dagen.

I Sverige er også fargen på skjærtorsdag hvitt. Begrunnelsen for at en Sverige har valgt hvitt som den liturgiske fargen for skjærtorsdag, er denne: Ordet skjær henger sammen med at dette fra gammel tid var den *rene* torsdagen. Personlig renselse ble foretatt, og alle som skulle døpes påskeaften, renses seg for all smuss.

Men det hvite på denne dagen sikter ikke minst til det bibelske budskapet for skjærtorsdag. En minnes vaskingen av føttene og den renselse Jesus taler om i den anledning. Dessuten tenker en ikke minst på nattverdens innstiftelse og gave, og at åndelig renhet får en bare ved Jesu blod. Ikke minst gleden over innstiftelsen av nattverden gjør skjærtorsdag til en festdag på slutten av fastetiden.

PÅSKENS SYMBOLER

Korset og fisken

Crux spes unica -Korset det eneste håp

Påskens symbol fremfor noe annet er *korset*. Likevel er ikke korset det eldste kristne symbolet. Det er fisken, på gresk: ichtyos, forbokstavene for Jesus Kristus, Guds Sønn, Frelseren. Dette kom av at korsfestelse var en mye brukt og svært vanærende straffemetode på Jesu tid. Derfor var det - for de første kristne - helt utenkelig å bruke korset som æres- og seiersmerke. fisken ble derfor i første omgang det samlende symbol for de kristne. I løpet av 300-tallet ble imidlertid korsmerket å finne overalt.

Kirkefader Chrysostomus skriver:

Korstegnet som alle en gang avskydde, den høyeste straffens forbannede verktøy, er nå blitt det mest ønskelige og ærede. Det finnes nå hos fyrster og deres undersåtter, hos kvinner og menn, hos jomfruer og fruer, slaver og frie..... .Overalt ser man det høyaktede og æret: i husene, på vegg og tak, i byer og landsbyer, på torgene, ved veiene, på skip, i bøker, på våpen.

Ulike korstyper

Det finnes ca 400 forskjellige korstyper, men av disse er det forholdsvis få som brukes i kristne kunst. Det latinske korset er det som er mest brukt i vår kirke. Forskerne tror at det var slik Jesu kors så ut.

Korset blir dannet ved at korsarmene settes på tvers av hverandre. På Golgata møttes himme og jord. Gud møtte menneske. Guds hellighet møtte menneskenes synd. Guds rettferdighet møtte menneskenes urettferdighet. Kjærlighet møtte hat. Nåde møtte skyld - alt på tvers - i et kors. I korset går motsetningene opp i hverandre og forenes. Det er korsets gåte. I korset møter Gud mennesket slik som det er - og forlikes.

Krusifikset

Krusifikset - korset med Jesus-skikkelsen - har lange tradisjoner i kirken. I den forbindelse er det naturlig å tenke på Jesu utstrakte armer på korset. De favner så vidt at det gjelder for alle mennesker, for alle slekter og til alle tider.

Seierens merke og oppstandelsens symbol

Fordi Jesus seiret over korsets forbannelse, står nå korset som seierens og livets symbol. I den korsfestede Kristus begynner livet på nytt. Dette nye livet blir ofte symbolsk fremstilt ved at korset er utstyrt med blader og grener som slynger seg oppover og omkring tverrtreet. Noen ganger finner en også Jesusmonogramet eller Kristusmonogrammet i seierskrans på korset øvre del og bokstavene Alfa og Omega på korsarmene.

Oppstandelseskorset

er korset omkranset av solen eller evighets sirkelen. Det har fra den tidligste kristne tid vært mye brukt som kors både på kirkegårder og i gravkapell. Det vitner om det kristne håpet om "legemets oppstandelse og det evige liv".

Påskelammet

1 Kor 5,7: *For vårt påskelam er slaktet, Kristus*

Joh 1,29: *Se der Guds lam som bærer verdens synd*

Offerlammet er et bilde på Jesu mildhet og saktmodighet. Det viser den lidende Frelser som tåler pinsler.

Det triumferende lammet er et bilde på den seirende Kristus. Den korsmerkede staven som lammet holder, er et symbol på at Jesus sprenget dødsrikets porter. Seierens banner som er festet til staven, skal understreke påskedagens seier. Banneret har da også fått navnet Påskebanneret.

Pelikanen

Pelikanen er et påskesymbol som er forholdsvis lite kjent. En forestiller seg at pelikanen matet ungene sine med sitt eget blod. Det ble et bilde på Jesus som ofret sitt blod for menneskene. Pelikanen er et symbol på Jesu selvoppofrende lidelse og på at han frivillig gikk i døden for menneskenes skyld.

Joh 10,15: *Jeg gir mitt liv for sauene.*

Joh 10,18: *Ingen har tatt mitt liv; jeg gir det frivillig for jeg har makt til å gi mitt liv og makt til å ta det igjen.*

Pelikansymbolet skal også minne de troende om at Jesus fortsatt - i nattverdens sakrament - gir sitt legeme og blod til dem som ønsker å høre Ham til.

Sommerfuglen

Sommerfuglen er et gammelt oppstandelsessymbol. Slik sommerfuglen forvandler seg fra en larve gjennom puppestadiet til en strålende sommerfugl, slik kan vi se Jesu lidelse og død i påsken som en forvandling fra liv gjennom død til oppstandelse.

1 Kor 15,42: *Det som blir sådd, er forgjengelig, men det som står opp, er uforgjengelig.*

Engler

Engler forbinder vi oftest med julen. Men englene har en like sentral plass i påsken. Det var en engel som styrket Jesus i Getsemane, og det var engler som møtte kvinnene ved graven og fortalte dem at Jesus var oppstått fra de døde.

Solen

Soldyrking kom opprinnelig fra Orienten. I keisertiden fikk denne religionen en fremskutt plass i den offisielle kultus. Den ble etter hvert kristendommens farligste konkurrent og var det like frem til Konstantin den store. Den 25. desember ble feiret som solas fødselsdag. Da hilste både høy og lav, fri og slave hverandre som likemenn, og det ble utvekslet gaver. Som et bevisst mottrekk mot soldyrking valgte kirken på 300-tallet samme dagen til å feire minnet om Jesu fødsel.

Dette har allikevel ikke forhindre at solen, som bryter frem og overvinner mørket, er blitt selve symbolet på den oppståtte Kristus. Mark 16,2: *Da sabbaten var over, kjøpte Maria Magdalena og Maria, Jacobs mor, og Salome velluktende oljer for å gå og salve ham. Meget tidlig den første dag i uken kom de til graven, da solen gikk opp.*

I påskesalmer er symbolet med solen ofte benyttet.

Oppstandelsen ble en solrenningsfest. Det samme ser vi i Petter Dass' mektige påskesalme.

Han fremstiller påsken som et helt kosmisk drama.

Solen på himmelen lukket sitt øye fredag da solen på korset gikk ned.

Da stad naturen i dobbelt dødsøyne, dobbelt formørkelse var der da skjedd.

Men på vår påskedag så man opprunnet begge de soler som syntes forsvunnet.

Petter Dass, NoS nr. 174

Det er en gammel tro at på påskemorgen kommer solen opp helt annerledes enn resten av andre dager. Det sies at solen leker og danser av glede over Jesus oppstandelse fra graven.

På Sørlandet er det den dag i dag vanlig at folk tar seg en tur påskemorgen ut til sjøen og ser ut over havet på solen.

Påskesymbolene brukt i hjemmene

Noen påskesymboler som ikke brukes i kirkene, har fått ganske stor utbredelse i hjemmene. Mange av disse symbolene har en førkristen tradisjon. Men de har i tidens løp blitt fylt med nytt, kristent innhold. De skikkene som allerede var i bruk, ble tilpasset bibelske begreper.

Kvister

Kvister - i ris- stod tidligere tider i forbindelse med fruktbarhetskultusen. Som kristent symbol ledes tankene mot Jubelen palmesøndag, og kvistene, som ofte tas i hus i fastetiden, skal minne om palmegrenene - og om livet som ligger gjemt i det som tilsynelatende er dødt. I påsken pyntes kvistene med farger og vakkert dekorerte egg

Høne med egg og kyllinger

Også eggene og kyllingene sto i hedensk tid i forbindelse med fruktbarheten. En regnet med at egget inneholdt en spesiell livskraft. Ved å spise egg ble en delaktig i denne livskraften. I gamle dager verpet ikke hønene om vinteren. Det var lite fôr, og produksjonen gikk ned. Først om våren begynte hønene å legge egg igjen. Dette ble brukt som tegn på det nye livet som nå brøt frem igjen. For egget har alltid vært symbolet for nytt liv - egget har vårens styrke og kraft.

Når de kristne begynte å feire påske til minne om det nye livet Jesus hadde gitt dem, fortsatte mange å bruke egget og kyllingene som symbol på dette nye livet, den nye livskraften.

Idet Jesus dro opp til Jerusalem, sa han: *Hvor ofte ville jeg ikke samle dine barn, som en høne samler kyllinger under sine vinger. Men dere ville ikke* (Matt 23,37)

Påkehønen står derfor også som et symbol på Jesu omsorg og kjærlighet.

Påskeegg

Røde egg fører med seg lykke, og i gamle Roma ga man hverandre røde egg i nyttårs gave.

Nyttår var da om våren, omtrent ved påsketider.

Den røde fargen dominerer i tidligere eggfarging. En la også røde egg på gravene.

Til farging av egg brukte man helst naturfarger, slik som planter, mose og lyng. Dette ble plukket om våren og sommeren og så tørket og spart til påske. Koker vi egg sammen med spinat blir de grønne, sammen med rødbeter blir de røde, sammen med rødkål blir de lyseblå, og det brune skallet på løk gir gule egg.

I Slavisk land blir eggene nydelig dekorert med en batik metode (flytende voks og flytende maling. Der det ikke er voks suger egget til seg maling.

I Mellom Europa sier man det er haren som legger de fargete eggene og gjemmer dem inne i huset eller ute i hagen. Slik er også haren ført inn i påsketradisjonene.

Den eldgamle skikken med å spise mye egg har holdt seg. Det gjaldt om å styrke livet ved å tilføre seg ekstra livskraft. Enkelte steder i Norge ble egg gravet ned i hvert hjørne av åkeren for å sikre en god avling.

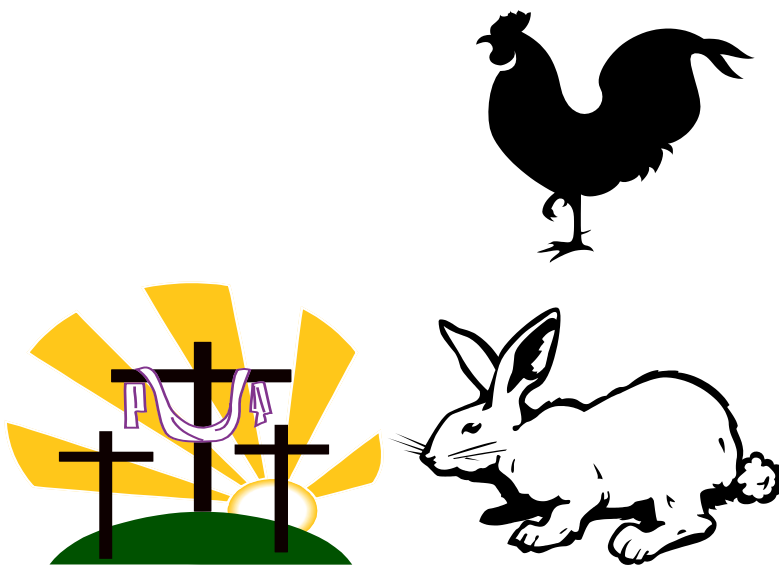
På påskedagen var det også vanlig at jenter som ville gifte seg tok med et egg i kirken, som de etter gudstjenesten ga til den utkårede.

Se her "Lille trille lå på hylle, lille Trille ramlet ned. Ingen mann i dette land, lille Trille hjelpe kan.

Hanen

Hanen hører vi om flere ganger i påskeevangeliet. Mark 14,30:*Jesus svarte Peter: Sannelig jeg sier deg: I denne natt før hanen galer to ganger, skal du fornekte meg tre ganger.*

Hanen er symbolet på årvåkenhet og på at en må ta seg i vare for ikke å handle galt.

Hekser

Natt til skjærtorsdag er de på ferde. Natt til påskedag kom de tilbake igjen. Da var det om og gjøre og verne seg. Alle kosteskaft, sopelimer og slik som heksene kunne ri på måtte være i hus og gjerne helliget med et kors. Hekser var redde for bål derfor hadde man også mange steder påskebål, den dag i dag har vi jo St.Hans bål ,dette ble til for å verne oss mot heksene på midtsommernatten. "Dra til Blokksberg" er et uttrykk som blir brukt den dag i dag. Det betyr egentlig dra dit heksene holder til. Blokksberg er egentlig et fjell i Tyskland som folk mente at heksene møtte djevelen til fest. Se her "Kjerringa med staven"

Påskeliljen

Påskeliljen - og de andre vårblostmene - skal lede tankene hen på hagen der Jesus møtte kvinnene påskemorgen. Blomstene symboliserer gleden over påskeunderet. Liljen er dessuten fra gammelt av symbolet på renhet og opphøyhet.

Se, Jesus går i solen så levende og glad blant ville anemoner og skimrende olivenblad. Og det er vår, og det er fest, i Palestina land